
POLGÁRI JOG

Főszerkesztő:

Dr. MESZLÉNY ARTUR

Szerkesztik:

Dr. BECK SALAMON

Dr. VARANNAI ISTVÁN

Az ideiglenes intézkedés.*

Irta: dr. Zoltán József

A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló javaslat kapcsán sok szó esik az eljárás gyorsításáról, de *alig történik említés az u. n. sürgősségi eljárásról.*

Disztingválunk kell!

A polgári ügyekben a rendes eljárás a normális ügyekre és a normális körülményekre van méretezve. Az eljárás gyorsasága a normális keretek között is az eljárás egyik főkeleke.

Vannak azonban olyan ügyek, s az ügyek intézése körül előállhatnak oly körülmények, amikor még a rendes körülmények között gyors eljárás is lassúnak bizonyul. *A sürgősség esetei a rendes eljárás kereteit nem bírják el.*

Előállhatnak olyan esetek, amikor annak veszélye forog fenn, hogy a rendes eljárás során a bizonyítás már nem vehető fel.

Igen gyakori, hogy amikor az ítélet végrehajtható lesz, már nem lesz kielégítési alap.

Láttuk már azt is, hogy a hosszú per sora alatt a majdan kiadandó pertárgyban alperes oly változást idézett elő, hogy a felperesre nézve teljesen értékét és érdekét veszítette.

Az állatszavatossági pernél a hosszú per tartama alatt az állatok eltartása rengeteg költségbe kerül.

A szomszéd ereszeről átesurgó eső átmedvesíti és lakhatatlanná teszi a szomszédja lakását.

A felsőszomszéd piszkos vizet vezet a folyóvízbe és ezzel megzavarja az alsószomszéd vizét.

Valaki az ingatlantulajdonos engedélye nélkül épít vagy változást eszközöl az ingatlanon.

A társtulajdonos az üzletvezetés körüli manipulációjával veszélyezteti a társasági vagyont.

*Részletek a Civiljogászok vitatársaságában 1930 március 27-én tartott előadásból.

A házassági bontóper alatt a gyermekek elhelyezése, a felek együttélése, illetve jogos különélése a per jogerős befejezéséig rendezés nélkül nem maradhat. Gondoljunk továbbá az u. n. szükséges dolgok kiadásának kérdésére.

Nem feledkezzünk meg ehelyütt például arról sem, mikor a szerző engedélye nélkül darabját előadják, vagy a szobrász szobrának jogosulatlanul készített miniature-példányait láthatja egy-egy antiquárius kirakatában, vagy a divatos festő a tárlaton kiállított képének gobeline-másolatát néhány belvárosi üzletben. Vagy gondoljunk a személyiség joga megsértésének vagy a tisztességtelen verseny eseteire.

Mindezen esetekben nem elégséges bevárni, amíg megállapítást nyer két, esetleg három fórumon, hogy a jogsérelem tényleg megtörtént. Addig újabb és újabb jogsérelem következik be és a kár már-már helyreállíthatatlanná lesz. Itt azonnali beavatkozásra van szükség!

De gondoljunk továbbá a családjogi tartás eseteire! Nem lehet itt sem várni addig a feleség, a gyermek, a szülő tartásának rendezésével, míg akár a házassági bontóper, akár a házasságon kívül született gyermek tartása iránti per befejezést nyer. Itt különösképen gondoskodni kell arról is, hogy — a per folyama alatt, sőt azt megelőzőleg is — mihelyt az eltartás szükségessége felmerül, a tartás meg is legyen.

Az özvegyi jog végleges rendezéséig is szükség van egy átmeneti ideiglenes intézkedésre.

Ezekből is láthatjuk, hogy *nem minden ügy és nem minden helyzet tartozhatik a rendes eljárás körébe még akkor sem, ha a rendes, normális ügyekre és helyzetekre szabott eljárás a legtökéletesebb is úgy in thesi, valamint in praxi.*

Első tekintetre is nyilvánvaló, hogy itt *különböző csoportok jelentkeznek.*

Először említést tettünk a bizonyítás körül tapasztalható nehézségekről. Az u. n. előleges bizonyítás is rendkívüli, sürgős intézkedés, de ideiglenes intézkedésről a szó technikus értelmében itt még nem beszélhetünk. *Előleges bizonyítás célját tekintve nem független a pertől, sőt eredménye épen a pert szolgálni van hivatva. Az ideiglenes intézkedés ellenben a pertől függetlenül kíván egy helyzetet ideiglenesen rendezni.*

Éppen mert nem egy helyzet ideiglenes rendezését célozza, hanem a véglegeset: *nem ideiglenes intézkedés* a rendes eljárás kereteit ugyancsak nem tűrő bérleti viszony megszüntetésére irányuló, felmondásos, felhívásos eljárás, vagy a fizetési meghagyásos eljárás különböző nemei. Ugyancsak *nem tartoznak* ide azon sürgősségi intézkedések sem, amelyeket a *pervezetés* körül a bíró tesz, pl. az előkészítő eljárás mellőzésével a perfelvételi határnapon az érdemi tár-

gyalás megtartása. (Pp. 191. §.) *Ezeokról tehát a következőkben nem lesz szó!*

A második csoport a kielégítést biztosítja. Ez sem tulajdonképeni ideiglenes intézkedés még. Itt is a per eredményének, a végítéletben megállapítandó igénynek majdani elérhetését, a jövőbeni kielégítést kívánjuk biztosítani. Áll ez különösen ha egy meghatározott összeg a per tárgya és hogy majdan alperes vagyonából ennek erejéig kielégítést nyerhessünk, — tesszük meg a szükségmegkívánta sürgős biztontsági intézkedéseket.

A helyzet hasonló, de azért érezzük mégis kissé más, ha a per tárgya egy meghatározott ingó dolog, vagy ingatlan. Itt a per folyamára megteendő intézkedés már nemcsak arra irányul, hogy a kielégítési alap el ne vonassék, de szükség van olyan értelmű intézkedésekre, amelyek szabályozzák azt is, mi történjék a per tárgyával a per folyama alatt, hogy kezeltessék, nehogy bárkit is joghátrány érjen.

A következő alcsoport: birtokvédelem, szerzői jog bitorlása, tisztességtelen verseny, házassági per tartama alatti, illetve azt megelőző problémák világa, stb. Itt már nem a kielégítés biztosítását szolgálja a sürgősség megkívánta intézkedés, hanem egy állapotnak, egy — végleges rendezésig megoldatlanul nem maradható helyzetnek — átmeneti rendezését, egy modus procedendit, esetleg egy modus vivendi-t a per tartamára.

De az ideiglenes állapot rendezése nemcsak a jogsérelmek ideiglenes megátlásában: eltiltásában áll, hanem pozitív aktusokban is (ágy és asztaltól való ideiglenes különélés elrendelése, gyermekek elhelyezése, stb.).

Sőt még tovább megy akkor, amikor a házassági per tartamára gondoskodni kíván a nő, a gyermek tartásáról, vagy a tartásiper indítása előtt a tartás halaszthatatlan kérdését rendezi a bíró.

Vagy az özvegyi jog korlátozása esetén ideiglenesen rendezi, hogy a birtokban lévő özvegy mit tartozik szolgáltatni a korlátozást érvényesítő félnek. illetve ellenkező esetben, ha az özvegy nincs birtokban, miként gondoskodjék az örökös a végleges rendezésig az özvegy illő eltartásáról.

Az utóbbi esetekben az intézkedés már nemcsak biztosítja és rendezi a jogállapotot, hanem egy átmenetre bár, ideiglenesen bár, de teljesítésre kötelez, fizetésben marasztal.

Tulajdonképen tehát itt három csoportról van szó, mégpedig céljuk szerint:

I. a kielégítés biztosítására irányuló,

II. a jogállapot ideiglenes rendezésére vagy az ideiglenes jogállapot biztosítására irányuló és végül

III. az ideiglenes marasztalásra irányuló intézkedésekérei.

Mind ezek az intézkedések nem elégszenek meg a polgári jog keretei megszokta retorzív, represszív, végleges marasztalási eljárási rendszerrel, hanem preventív, azonnali közbelépést kívánnak, s normális keretek közé nem férő helyzeteket — amikor periculum in mora — a felek vonatkozó kérelmére, sürgősen ideiglenesen rendezik anélkül, hogy a pernek praejudicálnának és anélkül is, hogy ezen intézkedések már céljuknál fogva is valaha véglegessé válhatnak.

Ismét a közigazgatási jog benyomulását kell konstatálnunk a polgári jog területére.

Miként a fenti csoportokból kitűnik — inter lineas utaltam is rájuk — bizonyos részleges területeken nálunk is vannak ideiglenes intézkedések.

A kérdés most már az

A) *Hol találunk ily természetű intézkedéseket? A meglévők céljuknak megfelelnek-e?*

B) *Nincs-e szükség ennek dacára, az egész polgári eljárási jogunkat mintegy átkaroló rendezésre, amely a hézagok kitöltésére alkalmas?*

C) *Milyen a rendezés a külföldi jogokban?*

D) *Milyen legyen nálunk?*

A következőkben helyszüke miatt — előadásomtól eltérően — csak a A), B) és D) alatti kérdésekkel kívánok foglalkozni.

A) Csak rövid enumeratio. Valószínűleg nem is teljes, de nem is törekszik erre.

I. A kielégítés biztosítására irányuló intézkedések a biztosítási végrehajtás és a zárlat. (Vht. 237. §. a és b.)

Rossz, elavult, régi a szabályozás, — de jobbat e nemben másutt sem találunk. A *baj* nem annyira a jogszabályokban, mint inkább azok *szűkkeblű alkalmazásában keresendő*. A legnagyobb hiba, hogy a *veszély* kifejezése alatt csak a *kielégítési végrehajtás foganatosítását* érti gyakorlatunk, pedig elképzelhető más veszély is: tékozló életmód, adósságesinálás, ingatlan túlterhelés, stb. De talán az élet igazolja magának az intézménynek ily értelmezését és a jelentkező hiányt egy más természetű, jobban simuló, kevésbbé merev új intézménnyel kell áthidalni, pótolni.

A még nagyobb hiba ugyancsak nem a törvényben, hanem az *ügyvitelben, az adminisztráció nehézkességében* keresendő.

Talán idesorozhatjuk még a telekkönyvi perfeljegyzéseket és a telekkönyvi előjegyzést a telekkönyvi rendtartás 88. §. b. és c. esetében.

II. A jogállapot ideiglenes rendezése vagy az ideiglenes jogállapot biztosítása: idetartoznak a 237. §. c—f. pontjai, a végrehajtási szoros zár, az örökösödési eljárásról szóló törvény IX. fejezete, a perenkívüli kereskedelmi eljárás-

rásról szóló rendelet vonatkozó intézkedései (17. §.), a szerzőjogi zárlat, a tisztességtelen verseny eseteire vonatkozó ideiglenes intézkedés. A Pp. 580. §-ban foglalt ideiglenes intézkedés a birtokállapot oltalmára. A halasztó hatály kimondásának különböző esetei a végrehajtási eljárás során. A végrehajtásnak vagy az eljárásnak ideiglenes felfüggesztése a Pp. 459., 502. és 572. §§-ai esetén. Az állatszavatossági törvény 11. §-a. Idevág a Ht. 72., 98., 102. §-ai és a Pp. 677. §-a (nem a tartás és a szükséges dolgok kiadása tekintetében!)

Itt csak a leglényesebbeket emeltem ki. A felsorolt intézkedések, s a legtöbbnél az eljárás kötetlensége, a valószínűséggel való megelégedés, a bíró kezének eléggé szabadon hagyása: mind az intézmény átértésére vall. A gyakorlat, a törvényalkalmazás helyes. Nem bocsátkozik a kérdés mélyére. Megelégszik a legsürgősebb, a jogállapot fentartására vonatkozó intézkedéssel. Nem válik az előzetes intézkedésből praesudicium a perre. Talán még a szerzői jogi zárlatnál találunk e tekintetben kifogásolnivalót, mert gyakran a zárlati tárgyalásból — tulajdonképen a felek meghallgatásából — egy előzetesen lefolytatott, néha kissé elnyúló per válik. De meg kell állapítanunk azt is, hogy a szerzői jogi zárlat legtöbbször elejét veszi a további pereskedésnek, egyeséghhez vezet in merítő.

Ehelyütt még csak arra kívánunk rámutani, hogy a Pp. Ét. 49. §. alkalmazása nehézkes. Ez az intézkedés reformra szorul.

III. Az ideiglenes marasztalás: a Ht. 102. §-a tartás és a szükséges dolgok kiadása tekintetében. Az 1925: VIII. t.-c. alapján kibocsátott 25700/1925. I. M. sz. rendelettel hatályában fentartott 3982/1916. M. E. sz. rendelet az eltartásra jogosult családtagok és a házasságon kívül született gyermek fokozottabb védelméről.

Nem sorolhatók ide az előzetes végrehajthatóság esetei. A cél is más, s amennyiben megváltoztató ítélet nem lesz: az intézkedés véglegessé válik. (Pp. 415., 417., 509 §§.)

Ime csak a rövid körsétán is találkoztunk egynémely jelével annak, hogy az ideiglenes intézkedés *de lege lata sem ismeretlen jogunkban*. De a M. T. K. jav. is némely helyütt kifejezetten, másutt meg inter lineas utal az ideiglenes intézkedés szükségére, pl. 19. §. ideiglenes gondnokság (v. ö. 1885:VI. t.-c. 5—9. §§. cselekvőképességi zárlat) 149. §. 2. bekezdése, közszerzemény dologi biztosítása, (hozomány és különvagyonnál is helyes lehetne) 244. §. a rokoni, 270. §. a házasságon kívül született gyermek tartásánál. 1817. §. 2. bekezdése, amikor az özvegy nincs birtokában (azon esetben, is szükséges lenne ideiglenes intézkedés, amikor az özvegy birtokban van.)

ad B) Felfogásunk szerint a *jelenlegi állapot nem elégséges*. Nem tart lépést a rohanó élet ütemével, szükségével. *A részleges szabályozás nemcsak kevés, hanem bizonyos mértékben a kevésnél is kevesebb, mert módot ad megszüktő törvénytárgyarázatra*. Ad oculos demonstrálja ezt a Kúria P III. 5956/1929. sz. határozata, amely megtagadja az ideiglenes intézkedést a végleges nőtartást érvényesítő nőtől, akinek házassága már felbontott, mondván: „A peres felek házasságának jogerős bírói ítélettel történt felbontása következtében a peres felek házassága a Ht. 73. §. b) pontja értelmében megszűnt. Ennek következtében felperest az ideiglenes intézkedés kérésére részletesen felsorolt (leszármazó és felmenő rokonok, feleség és kivételesen a meny) jogosultak körébe vonni nem lehet, így nem lehet igénye arra, hogy az idézett rendelet kivételes intézkedései javára alkalmaztassanak.“

Szükség van tehát egy átfogó, általános jellegű ideiglenes intézkedésre, miként ezt az 1911. évi jogászyűlés, de az 1927. évi balatonfüredi ügyvédkongresszus is kimondta.

Az 1911-i jogászyűlésen a kérdés az volt: kívánatos-e, hogy a törvényszéki ügyekben a francia referéhez hasonló sürgősségi eljárás honosíttassék meg, Hosszas, igen érdekes és értékes vita után, amelyet részletesen ugyancsak helyszűke miatt nem ismertetek, — a kompromisszumos válasz az volt: a jogászyűlés kívánatosnak tartja polgári törvénykezésünkben egy olyan eljárás meghonosítását és szabályozását, amelynek segélyével a bíróság a veszélyeztetett jogigény biztosítása tekintetében szüksége ideiglenes intézkedéseket a fennforgó szükséghez képest sürgősen megtehesse.

Mint hogy mindazon körülmények, amelyek 1911-ben indokolták a sürgősségi eljárás behozatalát fennállanak még ma is, — mert fenn is kell állani épen bevezető sorainknál fogva mindig is — hosszabban nem foglalkozhatunk ehelyütt, hogy szükséges-e általános jellegű ideiglenes intézkedés bevezetése, hanem csak röviden utalunk az 1911. évi országos jogászyűlés irományaira, (I. I. kötet 155—166. 435—461, II. kötet 231—252, 391—399. oldal) továbbá dr. Emmer Kornél a Magyar Jogászegyleti Értekezések IV. kötet 2. füzetében foglalt örökbecsű munkájára: A referé rendszerről és magyar alkalmazásáról nemkülönben dr. Móra Zoltán Tanulmányok az igazságügyi politika köréből c. igen értékes fejtegetéseire.

D) A külföldi jogok vonatkozó intézkedéseinek a francia referé, a német és osztrák *Einstweilige Verfügung*, a svájci kantonális szabályozások, az angol *Interlocutory relief* és az *Alimony pendente lite* intézményeinek ismertetését ehelyütt elmellőzve rátérünk az utolsó és befejező kérdésre:

milyen legyen nálunk a rendezés.

Már vagy fél évszázada készült el Emmer Kornél terveze a referé nyomán. Ezután 30 évvel a kérdés rendezését sürgősnek mondta ki a jogászgyűlés. Azóta is eltelt vagy 20 esztendő. Mindeddig azonban néhány részleges intézkedésen kívül nem láttunk semmi eredményt. Pedig a *megvalósítás nem is volna olyan nehéz*. Csak elő kellene venni az u. n. Tisza-féle rendeletet, a szerzői jogi zárlat, és a tisztességtelen verseny vonatkozó rendeletét, *ezek nyomán és a gyakorlati tapasztalatain ki lehetne építeni az eljárási rész szabályait*, természetesen a Pp. Ét. 49. §-ának megfelelő átalakításával.

Nunc venio ad fortissimum! A sürgősségi eljárás körének és eszközeinek kérdése. Nem bánom ne legyen a francia referé, de ne legyen az osztrák jog igen sok részletes intézkedéseinek recipiálása sem. Minél egyszerűbb, mennél kevésbé kösse meg a bíró kezét, úgy az intézkedés köre, mint eszközei tekintetében. Mindenesetre olyan legyen az alap-tézis, amely fejlődésképes.

Ügyelni kell arra is, hogy a már meglévő intézményekkel összhangba hozassék és esetleges összeütközés esetén mindig a speciális és általános intézkedés közül az alkalmazandó, amely *tágabb kereteket von, több szabadságot ad a bírónak, gyorsabb és hatékonyabb intézkedést biztosít.*

Az eddigi tapasztalatok alapján bátran állíthatjuk: nem kell féltünk a magyar jogkereső közönséget, hogy vissza fog élni ezen intézménnyel. De ne féltünk a magyar bírót sem. Nem szorul rá a részletes szabályozás mankójára. Tud az a maga lábán járni is, ha kell, — *s főleg, ha lehet.* Az egyesbírói rendszer ma már nálunk elsőfokon szinte általános, s így mindazon aggályok, melyeket ennek alapján felhoztak a multban, ma már tárgytalanok, különös tekintettel a szerzőijogi zárlat és tisztességtelen versennyel kapcsolatos tapasztalatokra is. *Bebizonyosodott az is, hogy az új perrend gyorsasági lehetőséget megadó intézkedései nem tették feleslegessé a sürgősségi eljárást, mert ez a két kérdés nem vág össze.* De *nem is különösképp a végrehajtási jog körébe szorítható a sürgősségi eljárás, mert kell, hogy a gyakorlat megkövetelte szükséghez képest az egész peres és perenkívüli eljárás minden hiányát üregét, cementként kitöltse, sőt még az eljárás előtt is alkalmazható legyen.*

De nem is idegen ez a matéria jogunkban, mert mint a nagy Csemegink Emmer Kornél 1887. március 31-én a Jogászegyletben tartott előadása alkalmával zárószavában felidézte, régi 48 előtti jogunkban is ismeretes volt.

Talán e feltámasztás is — természetesen a XX. század köntösébe öltöztetve, lehetőleg a visszaélés lehetőségeinek kizárásával — *hozzájárulna a perlavina megakasztásához és*

megvalósítható lenne épen most, a törvénykezési jog tárgyalás alatt álló egyszerűsítési javaslata keretében.

JOGALKOTÁS

A védjegyjogi reformrendelet tervezetéhez

Az 1927. évi VII. számú törvénycikk felhatalmazta az igazságügyminisztert, hogy a kereskedelmi miniszterrel együtt rendeletileg szabályozza a védjegyjogi eljárást. E rendelet tervezetét Dr. Schuster Rudolf a szabaddami felsőbbíróság nyugalmazott elnöke készítette el és az ilusztris szerző a „Polgári Jog“ 1930. február és márciusi számában ismertette abokat az alapelveket, amelyek a tervezetben érvényesülnek.

I. Az első kérdés, amelyek szabályozása legfontosabb indítók a reformnak, a védjegyjogi peres kérdések bírói hatáskörének ujonnan szabályozása.

Régi kívánsága a jogi köröknek és az érdekelteknek egyaránt, hogy a védjegyügyi peres kérdések eldöntése, a kereskedelmi miniszter közigazgatási hatásköréből bírói kompetencia alá utaltassék.

A minisztérium hatáskörének eddig történeti okai voltak.

Amikor 1890-ben a magyar védjegy törvényt megalkották, a védjegy kereskedelmi jelentősége nyomult előtérbe és nehogy a horvát autonom igazságügyi törvényhozás és jogszolgáltatás esetleg eltérő jogot és joggyakorlatot létesítsen, a védjegyügy adminisztrációjának és egységes bíraskodásának intézését a szent korona birodalmának egész területére illetékességgel bíró magyar kereskedelmi miniszter hatáskörébe utalták.

Amikor tehát a védjegyügyi eljárási rendelet tervezete most végre megvalósítani készül ezt a régi kívánságot és bírói hatáskörbe utalja a védjegyügyi peres és nem peres eljárást, akkor ez csak általános helyesléssel találkozhatnak.

Védjegyügyi szakbíróságul a rendelettervezet a szabadalmi bíróságot jelöli ki. A tapasztalat fogja eldönteni, helyes-e ez az intézkedés.

Legyen szabad itt rámutatnom azonban azokra a kollíziókra, amelyek ez intézkedés következtében előreláthatólag fel fognak merülni és amelyek már a mai helyzetben előrevetik árnyékukat. Ma ugyanis, míg a védjegytiltés kérdésében a kereskedelmi miniszter dönt, addig ezzel egészen rokon, hatásában és eredményében